

[B] **“HET MOMENT VAN VEREENZAMING”.
POLITIEK TESTAMENT VAN LEO TINDEMANS**

De teneur van Leo Tindemans' jongste boek, *Een politiek testament*, staat samengeballd in dat ene citaat uit het werk van de Nederlandse historicus Jan Romein over de Engelse Eerste Minister James Ramsay MacDonald: “Het moment van vereenzaming dat voor elke politicus, die iets meer dan een vakman is, minstens éénmaal komt, brak nu voor MacDonald aan.”

De christendemocratische minister van Staat Leo Tindemans werd geboren in 1922. In 2002 gaf uitgeverij Lannoo zijn memoires uit. *Een politiek testament*, eigenlijk een wat misleidende titel voor de uitgave van de dagboeken die hij tussen 1981 en 1989 bijhield als Belgisch minister van Buitenlandse Betrekkingen, is een belangrijke aanvulling bij die memoires waarin zijn werk als minister van Buitenlandse Zaken onderbelicht bleef. Het verschil is dat de onbewerkte dagboeken van een in Belgische politieke milieus onbekende vrijmoedigheid zijn.

Die vrijmoedigheid, soms ook woede, waarmee Leo Tindemans na de dagtaak zijn indrukken en gedachten aan zijn journaal toevertrouwde, vertelt veel over zijn politieke vereenzaming die allengs groter werd.

De Belgische christendemocratische ex-premier Jean-Luc Dehaene bestempelde zichzelf ooit, geheel ten onrechte overigens, als “een politicus van de vorige eeuw”. Van zijn partijgenoot Leo Tindemans kan dit met recht en rede worden gezegd. Zijn isolement was nooit zo schrijnend als in 1978 toen hij, getergd en gebelgd door de Waalse socialisten en in het bijzonder door André Cools die hij verafschuwde — en die afschuw was wederzijds — op de tribune van de Kamer van Volksvertegenwoordigers het ontslag van zijn regering aankondigde. Met dat ontslag kelderde Tindemans niet alleen zijn regering, maar ook het Egmontpact, een akkoord dat geacht werd een einde te maken aan de Belgische communautaire kwellingen. Dat werd hem niet alleen door koning Boudewijn maar ook door enkele van zijn partijgenoten, zoals de latere premier Wilfried Martens, erg kwalijk genomen.

Het steeds terugkerende tv-beeld van dat ontslag is dat van premier Tindemans die het heeft over de grondwet die geen vodje papier is en die aankondigt

bij de koning zijn ontslag te zullen aanbieden. Terwijl de kern van zijn betoog, een waarschuwing gericht aan alle Kamerleden, nooit wordt getoond: “U hebt als taak de Grondwet te interpreteren. Zo wil de traditie in ons land. Laat u dat prerogatief niet ontnemen. Laat het parlement niet ontcrachten tot een puur ornament zoals in de totalitaire regimes.”

Dat soort overwegingen was niet besteed aan politieke brulboeien als de Franstalige socialist André Cools voor wie “macht tot niets dient, als men die niet durft te misbruiken.” Zijn ontslag mag hem dan hebben vervreemd van wat toen de kern van de Belgische politieke wereld was, zijn populariteit heeft Tindemans nooit verspeeld.

Toen hij, kort na zijn ontslag als premier, in Diksmuide werd geridderd in de Orde van 't Manneke uit de Mane, zei schrijver André Demedts: “Nooit stond een eerste minister dichter bij zijn volk dan Leo Tindemans, nooit ook stond een volk dichter bij zijn Eerste Minister.”

Bij de daaropvolgende Europese verkiezingen van 1979 behaalde Leo Tindemans net geen miljoen voorkeurstemmen. Zijn populariteit was ongetwijfeld een gevolg van — zoals één van zijn vertrouwensmannen het uitdrukte — “zijn grote intuïtie voor de publieke opinie”, die hem nooit in de steek liet.

Maar zijn populariteit heeft het Belgische politieke milieu, dat hem op de duur met moeite duldde, hem nooit vergeven. Oud-premier Gaston Eyskens had hem ooit gewaarschuwd: “Pas op Leo, au sommet il n'y a pas d'amis.” En die eenzaamheid, waarop Jan Romein doelde wanneer hij het had over James Ramsay MacDonald, komt in *Een politiek testament*, dat een soms verbluffend beeld geeft van de Belgische *politique politiciaille*, helemaal aan de oppervlakte.

Leo Tindemans behoorde politiek en intellectueel tot de generatie van Gaston Eyskens, gevormd door de Weberiaanse gedachten over politiek en over verantwoordelijkheid. Hij was een christendemocraat, één van de laatste wellicht, die zijn Jacques Maritain en Emmanuel Mounier had gelezen. Hij ijverde voor de Europese eenmaking lang voor de Europese instellingen parkeerplaatsen werden voor politici belust op een vorstelijk betaalde uitloopbaan. Tindemans heeft na zijn politieke loopbaan — ook dat onderscheidt hem van de huidige generatie — nooit zakelijke bestuursmandaten bekleed.

Leo Tindemans (links) met Henry Kissinger in Brussel, 4 juli 1974.

Een van de hoogtepunten in zijn leven, zo schreef hij in zijn memoires, was zijn intrede in de Leuvense academische wereld. Bij zijn begrafenis wil Tindemans, die nog met Raymond Aron heeft geconverseerd en die het gezelschap van sinoloog Simon Leys hoger achtte dan dat van de meeste politici, dat zijn toga op de kist wordt gelegd.

De platheid van de nieuwe generatie politici, ook van partijgenoten, is voor Tindemans vaak ondraaglijk. De perslekken, het roepen en brullen in de ministerraden, het gekuip rond de Zaïrese dictator Mobutu, het vervult hem met een grote afkeer die hij onverbloemd aan zijn dagboeken toevertrouwt. Na zijn beslissing om in 1989 de Europese CVP-lijst aan te voeren noteert hij op 17 juli 1988 in zijn dagboek: “... Ik voel me zelfs gelukkig dat ik de Belgische politiek achter me zal kunnen laten.”

In 1988 ook, wanneer Jean-Luc Dehaene na maandenlang onderhandelen met de socialisten eindelijk een regering op de rails krijgt die, op verzoek van koning Boudewijn door Wilfried Martens wordt geleid, groeit er in de wandelgangen van de macht verzet tegen het behoud van Tindemans op Buitenlandse Zaken. Op 3 mei 1988, wanneer hij dan toch toetreedt tot de laatste regering waar hij deel van zal uitmaken, en dan nog tijdelijk, noteert Tindemans: “Ik moet mezelf overtuigen donderdag

het regeerakkoord goed te keuren. Ik ben lid geworden van de CVP — heb er mijn leven aan besteed — omdat ik erin een bolwerk zag ter verdediging van bepaalde door het christelijke humanisme geïnspireerde waarden, beginselen en onderwijs. Ten tweede omdat de partij ook staatsdragend was. Ten derde omdat ze in Vlaanderen de beste waarborg leek te zijn voor de toekomst van mijn volk. Nu wordt geen enkel van deze drie motieven nog verdedigd.”

De allerlaatste aantekening, op 19 juni 1989, is bijzonder pijnlijk. Tindemans heeft net voor zijn partij vijf zetels — en dus een zege — behaald bij de Europese verkiezingen. Hij staat klaar om, zoals afgesproken, het departement over te dragen aan Mark Eyskens. “Martens vroeg: ‘Proficiat. Maar ga je nu ontslag nemen?’ Ik: ‘De ontslagbrieven liggen klaar. Ik hoef ze alleen nog te tekenen. Eén voor jou en één voor de koning.’ Hij weer: ‘Een brief is zelfs niet nodig’ [...] Dit is het einde van mijn ministerieel bestaan en ik ben niet triest.”

RIK VAN CAUWELAERT

LEO TINDEMANS, *Een politiek testament. Mijn plaats in de tijd. Dagboek van een minister*, Lannoo, Tielt, 2009, 686 p.